

2011 - ΕΤΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ὁ μπαρμπα - Ἀλέξανδρος
τῆς Ἑλλάδας
καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας

Ἀφιέρωμα στὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντην (ζ')

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ(*)

Μὲ εἶχε καλέσει ὁ γενναῖος φίλος μου, ὁ κυρ-Στέφανος Μ. εἰς τὴν οἰκίαν του, τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, διὰ νὰ συμφάγωμεν τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος περὶ τὰς δέκα, ἀπὸ συγκατάβασιν καὶ εὐσπλαγχνίαν, διὰ νὰ κάμω κι ἐγὼ μετὰ τόσα χρόνια Πάσχα... οἰκιακόν, ὡς ἔρημος καὶ ξένος στὰ ξένα. Εὐχαρι καὶ θαλπερὸν ἦτο τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐστίας του, ἀφοῦ διήλθον τὴν εὐρείαν αὐλήν, μὲ τὴν διάπλατον πύλην καὶ τοὺς σταύλους τῶν ἀλόγων καὶ τὴν πρασινάδαν καὶ τὰς γάστρας τῶν ἀνθέων. Ἡ οἰκογένειά του, ἡ γραῖα Μαρία ἢ συμβία του, ἀφελῆς καὶ ἀρχαϊκὴ, ὁ υἱὸς του ἀμόρφωτος καὶ ἄπλαστος καλὸς ἀμαξηλάτης, κι ὁ ἀδελφὸς του στιβαρὸς, γεροντοπαλλήκαρον, τραχὺς καὶ φιλαλήθης. Τέλος ἡ κόρη του ἡ Ρηνούλα, τελεία ἀντιπρόσωπος τῆς νέας γενεᾶς, κεντήτρια, ζωγραφίνα καὶ θεατρίνα. Πλὴν ὅμως καὶ αὐτὴ ἀφελῆς καὶ ἀπλὴ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς τρόπους. Εἶχε μίαν παιδίσκην ἑπτὰ ἐτῶν, τὴν Μαρίαν, πάντοτε μειδιῶσαν καὶ ἀνοικτόκαρδον, καὶ ἐν χαριτωμένον ξενικὸν πλάσμα, τὴν Τοτώ, ξανθὴν, γαλανόμορφον καὶ ἀγγελιοθωροῦσαν. Ἡ μικρὰ κόρη, δὲν ἤξεύρω ἀκριβῶς πῶς εἶχε πέσει εἰς τὰς χεῖρας της καὶ ἀπετέλει μέλος τῆς οικογενείας. Φαίνεται ὅτι κάποια ξένη Γαλλίς, παιδαγωγὸς ἢ διδασκάλισσα εἰς πλουσίαν οἰκίαν, εἶχεν ἐμπέσει εἰς τὰ δίκτυα κανενὸς ἐπιηρευτοῦ καὶ εἶχε συλλάβει τὸ μαγικὸν τοῦτο χρυσοῦμα τῆς δεξαμενῆς, διὰ νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ πέλαγος τοῦ ἀγνώστου, ἐὰν δὲν ἐμελλέ ποτε νὰ πτεροφυσήσῃ εἰς τὸν αἰθέρα τοῦ ἀχανοῦς.

Εἶτα τὴν φερέοικον μητέρα, ὅπου δὲν εἶχε κτίσει τὴν φωλεάν της ποτέ, τὴν ἐπῆραν ἄλλαι πνοαὶ καὶ τὴν μετεκόμισαν, τίς οἶδε ποῦ, εἰς ἄλλα κλίματα. Εὗρε θέσιν καλλιτέραν ἀλλοῦ κι ἐταξίδευσε, κι ἐνεπιστεύθη τὸ ἔμψυχον κειμήλιον αὐτὸ εἰς χεῖρας τῆς Ρηνούλας, ὅπως

τὴν εἶχεν ἐγκαταλίπει κι αὐτὴν ὁ πλανητής, ὅστις τὴν ἐστεφανώθη, καὶ ἀνέθρεψε [ἐκείνη] τὸ τέκνον της, κι ἔμεινε ζωντοχηρούσα, κι ἐδέχθη ὡς ἔρμαιον τὸ ξένον βρέφος αὐτό, ἴσως ἐπειδὴ ἠσθάνετο μικρὸν θησαυρὸν φιλοστοργίας εἰς τὰ στήθη της.

Πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐπιρροῆς, καὶ ἂν ἡ Ρηνούλα εἶχε γοητεῖαν καὶ ὄμμα ἐπιβάλλον διὰ νὰ ἀνατρέφῃ παιδία, τὸ ἠσθάνθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ Πάσχα, ὅταν ἡ μικρὰ Τοτώ, ἡλικίας τότε τριάντα μηνῶν περίπου, ἤρχισεν αἴφνης νὰ κλαυθυρίζῃ ἐκεῖ πού τὴν εἶχαν βάλει νὰ φάγῃ, διὰ μίαν μικρὰν παράλειψιν. Ἡ Ρηνούλα ἐστράφη πρὸς τὴν μικρὰν καὶ τῆς εἶπεν ἀπλῶς μὲ τὸν τρόπον καὶ μὲ τὸ βλέμμα πού αὐτὴ ἤξευρε:

—Faut pas pleurer! Δὲν πρέπει νὰ κλαῖς.

Κι ἡ μικρὰ ἐλούφαξεν ὡς ἐκ θαύματος.

Ὅταν ἀπεφάγαμεν, κι ἐσυγκρίσαμεν τὸ κόκκινο αὐγό, καὶ εἶχαμε κενώσει τὰ τρία τέταρτα τῆς χιλιάρικης -ἦτο ὠραῖον ρετσίνατο, ὅλον ἄρωμα καὶ πτῆσις καὶ ἀφρὸς- ἀφοῦ ἔψαλεν ὁ γέρων Φίλιππος τὸ Χριστὸς ἀνέστη (ὁ κυρ-Στέφανος δὲν ἤξευρεν ἄλλο νὰ ψάλῃ εἰμὴ τὸ «Ψῆσου, γίδα, ψῆσου, καὶ ροδοκοκκινίσου»), ἠθέλησα κι ἐγὼ νὰ εἶπω τὸ Ἀναστάσεως ἡμέρα τὸ ἀλλέγρο, τὸν πρῶτον δηλαδὴ εἰρμὸν τοῦ Κανόνος τῆς ἡμέρας, ὅχι τὸ τελευταῖον τὸ δοξαστικόν, τὸ ἀργόν. Μόλις ἤνοιξα τὸ στόμα μου κι ἐπρόφερα

*Ἀναστάσεως ἡμέρα,
λαμπρυνθῶμεν λαοί.
Πάσχα Κυρίου, Πάσχα...*

ἡ μικρὰ Τοτώ, βλέπουσα ἀτενῶς πρὸς με, ἀφῆκεν ἀκράτητον ἐπιφώνημα χαρᾶς κι ἔλαμψε τὸ προσωπάκι της, τὰ ματάκια της, τὸ στόμα της, τὰ μάγουλά της, ὅλα ἐμόρφασαν κι ἐμειδίασαν ἄρρητον μειδίαμα ἀγαλλιάσεως. Τὸ πρᾶγμα μου ἐπροξένησεν αἴσθησιν. Φαίνεται τῶντι, ὅτι ἔχουν ἄφατον ἄρωμα καὶ κάλλος, μαρτυρούμενον «ἐκ στόματος νηπίων θηλαζόντων», αὐτὰ τὰ ἐμπνευσμένα ἄσματα τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας μας. Συγχρόνως ἡ Μαρία μὲ παιδικὴν χαρὰν κι αὐτὴ, ἀνέκραξεν.

—Αὐτὰ δὲν εἶναι τροπάρια πού ψέλνετε, κύριε.

—Ἀλλὰ τί εἶναι, κορίτσι μου; ἠρώτησα.

—Αὐτὰ εἶναι σὰν γλυκὰ γλυκὰ τραγουδάκια.

Τοῦτο μου ἐνθύμισε μίαν ἄλλην μικρὰν κορασίδα, τὴν Κούλαν (Ἀγγελικὴν) τοῦ φίλου μου Νικόλα τοῦ Μπούκη. Ἀπλοῦς μανάβης,

ἡ ὀπωροπώλης ἦτον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' εἶχε λάβει θεόθεν διὰ τὴν φιλοξενίαν του τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ μικρὰ οἰκία ἦτο ξενῶν διὰ τοὺς φίλους καὶ τοὺς διαβατικούς, διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ τοὺς τυχόντας. Εἶχεν ἀπολύσει ἢ λειτουργία μετὰ τὴν παννυχίδα εἰς τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου, καὶ τὴν ὥραν τοῦ ἀντιδώρου, ἢ γυνὴ τοῦ Μπούκη τοῦ φίλου μου, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴν μικρὰν κόρην της τὴν Ἀγγελικούλαν, μ' ἐπλησίασεν εἰς τὸ στασίδι, διὰ νὰ μοῦ ὑπομνήσῃ, ὡς συνήθως, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάγω εἰς τὸ γεῦμα.

Τότε ἡ μικρὰ παιδίσκη (ἦτο ὡς ἑννέα ἐτῶν, ροδίνη καὶ καστανή, καὶ τὴν εἶχαν υἰοθετήσῃ ἀπὸ τὸ βρεφοκομεῖον, ὡς ἄτεκνον ὅπου ἦτο τὸ ἀνδρόγυνον· ἀλλ' αὐτὴ τὸ ἠγνόει), μ' ἐχαιρέτησε, καὶ μοῦ λέγει·

—Ἐσύ, μπαρμπ'· Ἀλέξανδρε, ψέλνεις τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ.

Τραγούδια τοῦ Θεοῦ! Ἔκτοτε ἡ μικρὰ μὲ ἤκουε νὰ ψάλλω συνεχῶς «Τραγούδια τοῦ Θεοῦ», εἰς τὸν πενιχρὸν νυκτερινὸν ναῖσκον, ὅπου ἐσύχναζε τακτικὰ μὲ τὴν μητέρα της. Ἐκοιμᾶτο μὲς στὸ στασίδι, εἰς τὸν γυναικωνίτην, τὴν ὥραν τῶν ἀποστίχων, ἐξύπνα μετὰ δύο ὥρας εἰς τὸν Πολυέλεον, κι ἔκτοτε δὲν ἠθέλε νὰ κοιμηθῇ πλέον. Ἦτο μία μετὰ τὰ μεσάνυκτα.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἦτο 8η Σεπτεμβρίου, εἶχα ψάλει τὸ «Χαῖρε σεμνή, μητὲρ καὶ δούλη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ». Μετὰ ἐξ ἡμέρας μὲ ἤκουσεν ἡ μικρὰ νὰ ψάλλω τὸ «Ἀγαλλιάσθω τὰ δρυμοῦ ζύλα σύμπαντα». Καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Θεολόγου ἔψαλα τὸ «Φίλε μυστικέ, Χριστοῦ ἐπιστήθιε». Καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἔμελψα τὸ «Δεῦρο μάρτυς Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς». Καὶ τῶν Εἰσοδίων ἔψαλα τὸ «Διανέμοις τῶν χαρισμάτων». Καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔψαλα «Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀέναον», καὶ «Τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἄνθη περιπτάμενος». Καὶ τὰ Χριστοῦγεννα ἔψαλα τὸ «Θεὸς ὢν εἰρήνης». Καὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τὸ «Δεῦτε τοῦ Δεσπότη τὰ ἔνδοξα Χριστοῦ ὀνομαστήρια» καὶ τὸ «Σοῦ τὴν φωνὴν ἔδει παρῆναι, Βασίλειε». Καὶ τῶν Φώτων ἔψαλα τὸ «Ἰησοῦς ὁ ζωῆς ἀρχηγός», καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς ἔψαλα τὸ «Χέρσον ἀβυσσοτόκον». Καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὸ «Ὡς ἐμψύχω Θεοῦ κιβωτῶ». Καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ «Ἀνέτειλε τὸ Ἔαρ». Καὶ τῆς Ἀναλήψεως τὸ «Θεῖα καλυφθεῖς». Καὶ τῆς Πεντηκοστῆς τὸ «Παράδοξα σήμερον». Καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἔψαλα τὸ «Σὲ τὴν ὑπερένδοξον νύμφην», καὶ τὸ «Ὁ Χριστοκῆρυξ Σταυροῦ καύχημα φέρων, σὺ τὴν πολυέραστον θεῖαν ἀγάπησιν». Καὶ τῆς Μεταμορφώσεως ἔψαλα τὸ «Πρὸ τοῦ Σταυροῦ σου, Κύριε, ὄρος οὐρανὸν ἐμιμείτο». Καὶ εἰς τὴν

μνήμην τῆς Παναγίας ἔψαλα τὰ θεσπέσια ἐκεῖνα κελαδήματα, τὸ «Πεποικιλμένη» καὶ τὸ «Νενίκηνται», καὶ τὸ «Συνέστειλε χορὸς τῶν Ἀποστόλων τὸ θεοδόχον σῶμα σου· εἰς οὐρανίους θαλάμους πρὸς τὸν υἱὸν ἐκφοιτῶσα». Καὶ εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου ἔψαλα τὸ «Φρίττουσι πάθη τῶν βροτῶν» καὶ τόσα ἄλλα. Κι ἡ μικρὰ κόρη τὰ ἡσθάνετο, καὶ τὰ ἐπόθει καὶ τὰ ἐχαρακτήριζε μὲ ἀγγελικὸν αἶσθημα, ὡς «τραγούδια τοῦ Θεοῦ».

Ἐκτοτε ἀπουσίασα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Εἶχα ἐνθυμηθῆ τοὺς πτωχοὺς οἰκείους εἰς τὴν μικρὰν πατρίδα μου, μακρὰν τῆς ὁποίας εἶχα ζήσει, ἐκ μικρῶν διαλειμμάτων, ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς μου. Ὅταν τέλος μὲ εἶχον βαρυνθῆ κι ἐκεῖ, ἐτόλμησα μετὰ τρία ἔτη νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πρωτεύουσαν μὲ τὴν ἀμυδρὰν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ ἐγενόμην πάλιν βαρετὸς εἰς τοὺς φίλους μου.

Ἄφου ἐκρῦβην ἐπὶ ἐβδομάδα εἰς ταπεινὸν τινα ξενῶνα, ἐπῆγα λάθρα μίαν πρωίαν νὰ ἀνταμώσω τὸν φίλον μου Νικόλαν τὸν Μπούκην. Φεῦ! τί ἔμαθα; Ἡ μικρὰ Κούλα, ἥτις ἤγε τώρα τὸ ἐνδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας της, ἦτο ἄρρωστη βαριά. Εἶχε δέκα ἡμέρας στὸ κρεβάτι, καὶ ὁ ἰατρὸς εἶπεν, ὅτι ἦτο κακὸς πυρετός, ἴσως τυφοειδοῦς φύσεως.

Ἐπῆγα κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ ὀπωροπωλεῖον, ὅπως μὲ προέτρεψεν ὁ Νικόλας, διὰ νὰ βοηθήσω μὲ λόγια, καὶ ἐνθαρρύνω τὴν μητέρα. Ἡ πτωχή, ἥτις τὴν ἠγάπα ὡς νὰ ἦτο γέννημα τῶν σπλάγχχνων της, ἴσως καὶ περισσότερον, ἐχάρη ἅμα μὲ εἶδεν, εἶτα μοῦ ἔδειξε τὴν κλίνην.

Ἡ μικρὰ Κούλα ἦτο ἰσχνή, κάτωχρος, πυρέσσουσα, κι ἔκειτο σχεδὸν ἀναίσθητος ἐπὶ τῆς κλίνης. Εἶπα εἰς τὴν μητέρα τὰ συνήθη λόγια τῆς παρηγορίας καὶ τῆς ἐνθαρρύνσεως· ἔμεινα δύο ὥρας ἐκεῖ. Εἶτα ἐπανῆλθα πάλιν τὸ δειλινόν, καὶ τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἄλλην πρωίαν. Ἡ Κούλα ἔβαινε χειρότερα. Εἶτα τὴν τρίτην ἡμέραν ἐφάνη νὰ εἶχε βελτιωθῆ κάπως καὶ ἡσθάνετο. Ἡ μητέρα της μοῦ εἶπε νὰ πλησιάσω καὶ νὰ τῆς ὀμιλήσω.

—Περαστικά, Κούλα. Δὲν ἔχεις τίποτα, κορίτσι μου.

—Ἄ! μπάραμπ' Ἀλέξανδρε, ἐνέλλισεν ἀσθενῶς. Πότε θὰ μοῦ πῆς πάλι τὰ θεῖα... τραούγια;

—Ὅποτε θέλεις, Κούλα μου. Ἄμα γίνῃ ἀγρυπνία εἰς τὸν Ἅγιον Ἐλισσαῖον νὰ ἔλθῃς νὰ σοῦ τὰ πῶ.

—Νὰ μοῦ τὰ πῆς. Μὰ θὰ τ' ἀκούσω;

—Ἄμα προσέχῃς θὰ τ' ἀκούσης...

—Ὡχ!

Ἐστέναξεν, ἔκλεισε τὰ ὄμματα καὶ δὲν μοῦ ὠμίλησε πλέον. Ἐφαίνετο ὅτι εἶχε πολὺ κουρασθῆ (ἔφεραν ἀσθενῶς τὴν ἰσχνὴν χεῖρα πρὸς τὸ οὖς ἐνῶ ἐψέλλιζε. Φαίνεται, ὅτι εἶχε πάθει βαρηκοϊαν ἕνεκα τῆς νόσου). Τῆς ἔφεραν χρίσμα, ἔλαιον ἀπὸ τὴν κανδήλαν. Αὐτὴ ἀνέλαβε πρὸς στιγμὴν τὰς αἰσθήσεις της, κι ἐψιθύρισε·

—Μοσχοβολᾶ ἡ ψυχὴ μου. Λάδι, γαλήνη, ἡρεμία. Θὰ πλέψω καλά.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὴν προεπέμπομεν εἰς τὸν τάφον. Οἱ ἐπαγγελματικοὶ ἱερεῖς κι οἱ ψάλται ἔψαλλον τὰ κατὰ συνθήκη, ἀπὸ τὴν «Ἄμωμον ὁδὸν» ἕως τὸν «Τελευταῖον ἀσπασμόν». Μόνος ὁ παπα-Νικόλας ἀπὸ τὸν Ἄϊ-Γιάννη τοῦ Ἀγροῦ, ὁ Ναξιώτης, ἐφαίνετο ὅτι ἔπιανε χωριστὴν ἀκολουθίαν, ἐμουρμούριζε μέσα του, καὶ τὰ ὄμματά του ἐφαίνοντο δακρυσμένα.

—Τί μουρμουρίζεις, παπά; τοῦ εἶπα ἀπὸ τὸ ὀπισθεν τοῦ στασιδίου, ὅπου εἶχεν ἀκουμβήσει.

—Λέγω τὴν ἀκολουθίαν τῶν νηπίων μέσα μου, εἶπεν ὁ παπα-Νικόλας. Εἰς αὐτὸ τὸ ἄκακον ἀρμόζει ἡ κηδεῖα τῶν νηπίων.

Τῶντι καὶ ἐγὼ μὲ ὄλον τὸν πόνον καὶ τὰ δάκρμά μου, εἶχα ἀναλογισθῆ ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν ἀκολουθίαν τῶν νηπίων, καὶ ἀκουσίως ἔλεγα μέσα μου τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ «τῶν τοῦ κόσμου ἡδονῶν ἀναρπασθὲν ἄγευστον», καὶ «ὡς καθαρὸν, Δέσποτα, στρουθίον πρὸς καλιὰς ἐπουρανίους ἔσωσας», καὶ «τοῦ Ἀβραὰμ ἐν κόλποις σε, ἐν τόποις ἀνέσεως, ἔνθα τὸ ὕδωρ ἐστὶ τὸ ζῶν τάξαι σε Χριστὸς ὁ δι' ἡμᾶς νηπιάσας» καὶ «οἷς ἀριθμοῖς τὸ πλάσμα σου νήπιον φοιτῆσαν τανῦν πρὸς σε».

Καὶ ἀντὶ τοῦ «Δεῦτε τελευταῖον...» «ῶ, τίς μὴ θρηγήσει, τέκνον μου. Ὅτι βρέφος ἄωρον ἐκ μητρικῶν ἀγκαλιῶν νῦν, ὥσπερ στρουθίον τάχος ἐπέτασας». Καὶ ἀκροτελεύτιον, ὕστερον ἀπὸ τόσα καὶ τόσα τραγούδια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἶχε προφητεύσει, ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τ' ἀκούσῃ, τὸ «Ἄλγος τῷ Ἀδὰμ ἐχρημάτισεν ἡ τοῦ ξύλου ἀπόγευσις πάλαι ἐν Ἐδέμ, ὅτε ὄφρις ἰδὼν ἐξηρεύξατο». Ἀλλὰ τὰ ἤκουε τάχα ἡ ἀγνὴ ψυχὴ, ἂν ὁ ἄγγελός της τῆς ἐπέτρεπε νὰ περιίπταται ἐκεῖ γύρω;

(1908)

(*) Τὰ Ἄπαντα, ἐπιμ. Γ. Βαλέτα, τόμ. Ε' (ἄ.τ.χ.), σελ. 73-77